

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра податків і фіскальної політики

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни:

«Митна справа»

на тему:

«Державна митна політика: формування та реалізація в Україні»

Виконав: студент групи ФМО - 41

Остапович Микола Павлович

Керівник: викладач

Титор Володимир Йосипович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні основи формування і розвитку митної політики в Україні.....	6
2. Досвід зарубіжних країн в застосуванні митної політики.....	13
3. Шляхи вдосконалення митної політики в Україні.....	21
Висновок.....	26
Список використаних джерел.....	28

План

Вступ

1. Теоретичні основи формування і розвитку митної політики в Україні
2. Досвід зарубіжних країн в застосуванні митної політики
3. Шляхи вдосконалення митної політики в Україні

Висновки

Список використаних джерел

Вступ

Актуальність теми визначається тим, що мито відіграє дуже важливу роль у держаному регулюванні зовнішньоекономічних відносин (ЗЕД). Крім цього, на етапі трансформування економічних відносин домінує фіскальна функція митних платежів, але у міру формування ринкової моделі господарювання митні платежі стають важливим фінансовим інструментом регулювання економіки.

За останні роки в економіці і митній політиці України відбулися зміни, обумовлені досягненням Україною політичної та економічної незалежності і переходом до розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки. На сучасному етапі розвитку економіки України проведення ефективної митної політики є одним з основних засобів регулювання зовнішньоекономічної політики з огляду на важливість інтеграції у світовий торговельний простір. Мито являє собою один з головних видів митних платежів і виступає у формі обов'язкового внеску, що стягується митними органами.

Сучасна митна політика України пов'язана з безпекою держави. Забезпечення митної безпеки є кінцевою метою митної політики, та бажаним результатом, якого від неї очікують. Митна політика України характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Митна політика відіграє важливу роль для виходу держави на світовий ринок, однак для виходу держави на світовий ринок необхідно провести зміни в законодавстві України про зовнішньоекономічну діяльність, про банківську справу та інших галузях права.

В сфері митної політики є ряд недоліків пов'язаних безпосередньо з діяльністю ДФС України, основними з яких можна вважати: недостатній розвиток матеріально-технічної бази, недосконалість системи інформаційного, аналітичного забезпечення оперативно – службової діяльності, неефективність процесів управління, неналежна уніфікація митних процедур, недостатній рівень співпраці з суб'єктами господарювання тощо. Об'єктом дослідження є митна політика України на сучасному етапі

Питання митної політики України досліджували вчені: М.М. Блінова, В.Б. Кухаренко, С.В. Барамзін, І.Г. Бережнюк, А.А. Дубініна, П.В. Дзюбенко, Б.А. Кормич, С.І. Чернишов та ін. А також І.О. Бондаренко, О.П. Гребельник, Ю.М. Дьомін, С.С. Терещенко, В.П. Науменко, А.В. Мазур, Т.О. Коломоєць, О.П. Гребельник, О.В. Тодошак, В.К. Шкарупа, вони створили окремі аспекти діяльності митних органів, та передумови для висвітлення характеру, змісту та особливостей форм і методів адміністративної діяльності митних органів.

Підвищення якості обслуговування зовнішньоекономічних операцій - одна з головних задач розвитку економіки нашої країни. В останні роки у всіх передових у технічному відношенні країнах відзначається зростаючий інтерес до підвищення якості обслуговування експортно-імпортних операцій.

Проблема правового забезпечення, що регулює митну діяльність розв'язана ще недостатньо. Про це свідчать часті зміни і доповнення до чинних митних законів.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та аналіз митної політики України, а також пошук напрямків удосконалення митної політики з врахуванням зарубіжного досвіду.

Для досягнення поставленої мети:

- охарактеризувати теоретичні основи формування і розвитку митної політики в Україні;
- дослідити досвід зарубіжних країн в застосуванні митної політики;
- визначити шляхи вдосконалення митної політики в Україні.

Об'єкт дослідження: митна політика України.

Предмет дослідження: досвід зарубіжних країн в застосуванні митної політики.

1. Теоретичні основи формування і розвитку митної політики в Україні

Митна справа має тисячолітню історію і на всіх етапах свого розвитку була одним з атрибутів держави.

Мито виникло внаслідок зборів, якими феодали обкладали торговців, які проїздили через їхні землі. В обмін на тканини, вино, зброю греки отримували хліб, рибу, рабів.

Слово «таможня» утворилося від тюркського «тамга», що в кочових народів Середньої Азії означало «тавро», «клеймо», - знак власності. У стародавній Русі в епоху монголо-татарського ярма «тамгою» називали торгове мито. У Київській Русі одним із джерел доходів княжої скарбниці, поряд із платою за судочинство та штрафами, було мито [4].

Усі податки та збори, що справляються митними органами відповідно до чинного законодавства, перераховуються до Державного бюджету України.

Митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Безпосередня реалізація митної політики покладається на митні органи України, адже діяльність ДФС України є інституційною передумовою її втілення в життя. У той же час не можна обмежувати механізм реалізації митної політики тільки з діяльністю митних органів. Формування і реалізація митної політики - складний процес, участь у якому беруть державні інституції усіх гілок влади - законодавчої, виконавчої і судової. Крім того, розробка та реалізація заходів митної політики здійснюється за участю суб'єктів

господарювання, представників громадських об'єднань, інших учасників суспільних відносин.

Митна політика України виступає різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика базується на базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства та міжнародно-правових актів та звичаїв. В основному, засоби реалізації митної політики є задіяними при переміщенні фізичними та юридичними особами товарів через митний кордон України [4].

Митна політика підпадає під вплив тих самих соціальних та політичних законів, що і державна політика взагалі. На конкретний зміст митної політики держави впливають певні об'єктивні фактори, серед яких слід визначити наступні:

- економічні - загальний стан економіки країни, особливості її економічної системи, особливості розвитку окремих галузей економіки, існуючі зовнішні економічні зв'язки, стан світових економічних відносин та ін;

- ідеологічні та політичні фактори - програми уряду щодо захисту внутрішнього ринку та окремих його сфер, екологічної безпеки країни, охорони моралі та духовності;

- міжнародні фактори - членство держави у різноманітних міжнародних організаціях, наявність двосторонніх та багатосторонніх міжнародних угод, участь держави у митних та економічних союзах, підтримка певних міжнародно-правових та економічних санкцій, політика уряду щодо надання преференцій окремим державам та інше. Діалектична природа митної політики обумовлює наявність крім національних інтересів і національної безпеки взагалі, певних динамічних принципів, які розкривають зміст національних

інтересів держави на даному етапі, та якими керуються компетентні органи державної влади при розробці митної політики і проведенні її в життя. Такі принципи можна знайти в законодавчих актах з митних питань та певних програмних документах: посланнях Президента, програмах діяльності Кабінету Міністрів, інших концептуальних документах, програмах діяльності політичних партій і рухів.

Охарактеризуємо головні з цих принципів.

Принцип єдності митної політики як складової зовнішньої політики України. Митна політика України є складовою державної зовнішньої політики і повинна формуватися у відповідності з цілями та принципами останньої, завданнями захисту національних інтересів та національної безпеки [7]. Митна політика за своїм змістом є складовою зовнішньополітичних позицій держави і в деяких випадках політична частина останніх має пріоритет перед економічною. Таке має місце при забезпеченні виконання міжнародно-правових зобов'язань держави, наприклад, при приєднанні до міжнародних санкцій в рамках ООН, які вимагають припинення зовнішньоекономічних контактів з певними країнами, або виконання зобов'язань України в рамках договору щодо нерозповсюдження ядерної зброї. Задля виконання цих зобов'язань нехтуються можливі економічні переваги.

Принцип єдності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та контролю за її здійсненням. Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність", Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Система органів, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, до якої закон відносить Верховну Раду України, Кабінет Міністрів, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі, ДМСУ, інші міністерства та відомства, органи місцевого самоврядування, діє на основі єдиної законодавчої бази у відповідності до єдиних принципів та цілей. Важливою складовою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є система державного контролю. Згідно з МКУ товари та інші предмети переміщуються

через митний кордон України під митним контролем. Цей контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів.

Принцип єдності тарифної політики України. Згідно митного кодексу України та Закону України "Про Митний тариф України" на митній території України діє Єдиний митний тариф України, який являє собою систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території. Ставки Єдиного митного тарифу України є єдиними для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності та територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами. Єдиний митний тариф України базується на міжнародно-визнаних нормах і розвивається у напрямі максимальної відповідності до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і правил митної справи.

Принцип єдності політики експортно-імпортного контролю. В Україні діють єдині правила щодо порядку переміщення через митний кордон товарів та інших предметів. Згідно Митного кодексу України постановлено, що ввезення в Україну, вивезення з України та транзит через її територію товарів та інших предметів, окремих видів може бути заборонено чи обмежено законодавством України. Подібні обмеження чи заборони вводяться задля забезпечення національної безпеки України, захисту національних інтересів, виконання міжнародно-правових зобов'язань нашої держави (наприклад, це може стосуватися вивозу зброї та військової техніки, технологій подвійного призначення, наркотичних речовин). Контроль за подібними операціями окрім митних органів здійснюють відповідні міністерства та відомства, правоохоронні органи України.

Принцип єдності митної території України. Він заснований на понятті територіальної юрисдикції держави, митна територія встановлює область дії

митного суверенітету держави. Цей принцип є важливим для забезпечення сплати мит, митних платежів, застосування інших засобів митного регулювання. Принципу єдності митої території не протирічать правові норми, що встановлюють виключення певної території України із складу її митної території, як то територія вільних економічних (митних) зон, митних та вільних складів, яка вважається такою, що знаходиться за межами митної території України. Згідно зі ст. 5 МКУ територія України, в тому числі території штучних островів, установок та споруд, що створюються в економічній (морській) зоні України, над якими Україна має виключну юрисдикцію щодо митної справи, становить єдину митну територію [11].

Принцип гармонізації та уніфікації митної діяльності України з загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами.

Принцип захисту державою прав та законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності. Цей принцип закріплено в ст. 2 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" і його зміст, згідно з цим Законом, полягає в тому, що Україна як держава забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України; здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права; здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права. Серед прикладів реалізації подібного захисту можна назвати введення певних економічних заходів проти держав, які порушують права та інтереси українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, виплати за рахунок бюджету або вимоги подібних виплат з боку інших держав компенсацій українським, що постраждали внаслідок певних дій інших держав.

Принцип юридичної рівності і недискримінації, виключення невинуватого втручання держави у зовнішньоекономічну діяльність. Цей принцип ґрунтується на ст. 42 Конституції України, яка гарантує кожному

право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. Відповідно Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (ч. 4 ст. 2) визнає рівність перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Також забороняються будь-які, крім передбачених цим Законом, дії держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; визнається неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом. З принципом виключення невиправданого втручання з боку держави та її органів в зовнішньоекономічну діяльність пов'язане право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на відшкодування за рахунок держави збитків, що заподіяні незаконними діями її органів. Це право ґрунтується на ст. 56 Конституції України та ст. 34 Закону України" Про зовнішньоекономічну діяльність".

Конкретні завдання, які вирішуються державою в процесі проведення митної політики, обумовлюють відповідні її, політики, функції. До основних функцій митної політики слід віднести такі:

- фінансова;
- регулятивна;
- захисна.

Охарактеризуємо ці функції митної політики:

- фінансова функція - наповнення державного бюджету за рахунок стягнення мит, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів при переміщенні через митний кордон;

- регулятивна функція - передбачає вплив з боку держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та адміністративного характеру з метою регулювання останніх в цілях забезпечення національних інтересів та інтересів національних

товаровиробників та створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики в сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави;

- захисна функція - спрямована на захист держави від зовнішніх загроз: захист національної безпеки держави, підтримання миру та міжнародної безпеки, суспільного порядку, моральності, захист внутрішнього ринку, забезпечення екологічної безпеки, захист інтересів споживачів, створення умов для підтримання законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів, ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю тощо.

Основними історичними формами митної політики є політика державного протекціонізму та політика вільної торгівлі (лібералізація). Зміст протекціоністської політики полягає в створенні умов для розвитку національної економіки шляхом штучного обмеження конкуренції з боку інших держав та допомозі національним виробникам в освоєнні закордонних ринків збуту, використовуючи зовнішньополітичні позиції держави та державну підтримку експорту. Політика протекціонізму передбачає завищені ставки ввізних мит, застосування нетарифних, адміністративно-правових обмежень або повної заборони щодо імпорту певних видів товарів, державне субсидування, кредитування, надання податкових пільг національним виробникам-експортерам. На сьогоднішній день політика державного протекціонізму суперечить міжнародно-правовим актам з питань торгівлі та митного регулювання і в своєму чистому вигляді майже не зустрічається, поступившись місцем політиці вільної торгівлі.

Україна	37,2	38,2	2,7	7,7	1,0	77,9	46,5
Китай	660,1	762,0	2,7	10,4	17,8	2224,8	1315,9
Японія	531,1	669,1	2,0	3,1	10,6	4 571,3	128,1
США	1671,0	927,5	1,4	3,7	23,2	12485,7	298,2
Росія	98,5	241,4	7,0	9,9	6,9	766,2	143,2
ЄС	1283,9	1205,7		4,2		12690,6	455,3
в т. ч.							
Словенія	17,2	15,1	6,3	4,2	1,1	34,0	2,0
Польща	95,7	92,7	1,2	4,2	1,1	300,5	38,5
Словаччин а	34,5	32,4	1,0	4,2	0,3	46,8	5,4

Також слід зазначити, що у промислово розвинених країнах митно-тарифна політика відіграє, насамперед, регулюючу, а не фіскальну роль і мито складає невелику частку ВВП. Так, у США, Японії, країнах Євросоюзу (окрім кількох нових) надходження від справляння ввізного мита складають не більше 0,3% ВВП. На відміну від них, в Україні, Росії, Китаї, Словаччині - від 0,7% до 1,3% ВВП.

Японія. Сьогодні Японія - одна з найбільш відкритих у світі країн, середньозважена ставка мита становить 2%. Проте, при цьому встановлено фактично заборонні ставки на деякі види товарів: рис - 444%, пшеницю - 193%, також високі ставки встановлено на молочні, м'ясні та нафтопродукти.

Понад третина товарів при імпорті не обкладаються митом, переважно це сировина. Ще понад 45% товарних позицій оподатковуються за ставками менше 5%, і тільки 3% товарів оподатковуються ставками понад 30%, серед них текстильні товари, взуття та продукти харчування.

Японія дуже широко застосовує квотування та інші методи нетарифного регулювання, проте при цьому майже не використовує компенсаційні та антидемпінгові ставки.

Також в Японії діє унікальна система податкових пільг для імпортерів, які завозять товари, що не оподатковуються, - ці підприємства мають право на податковий кредит у розмірі 5% від обсягу імпорту. Обсяг імпорту товарів, які не оподатковуються, складає понад 25%.

США. Основна ідея в економіці була такою: якщо галузь потребує захисту, значить її не слід взагалі підтримувати, тоді відбудеться перерозподіл грошей до прибуткової галузі.

У зв'язку з виведенням виробництва у країни з дешевою робочою силою та відсутністю тарифних бар'єрів для товарів із Китаю, в американських магазинах стає все менше і менше товарів із позначкою «зроблено в США». Для американців стало шоком виведення з країни виробництва джинсів «Леві Страус», продаж IBM торговельної марки портативних комп'ютерів «Think Pad» чи винесення виробництва мікропроцесорів до Європи та Східної Азії. В результаті у 2016 р. Сполучені Штати Америки мали рекордне від'ємне сальдо торговельного балансу понад 740 млрд. дол. США.

Польща. Загалом митну політику Польщі можна охарактеризувати сполученням «поміркований протекціонізм». Польща - член-засновник СОТ, митна політика країни формується відповідно до вимог цієї організації.

Сьогодні Польща є членом Європейського Союзу і не може самостійно визначати митну політику та встановлювати митні тарифи, крім того, значна частка зібраних митних зборів перераховуються до бюджету ЄС. Це було досить сильним ударом по польській легкій та харчовій промисловостях, адже митні ставки ЄС на момент їх встановлення в Польщі були в середньому нижчими на 6%. Так, значно зріс імпорт взуття та текстильної продукції з Китаю. Таким чином, значна лібералізація імпорту призвела до від'ємного сальдо торговельного балансу - 3 млрд. дол. США у торгівлі товарами і - 4 млрд. дол. США разом з послугами у 2016 році.

Словенія. У Словенії імпорт складає понад 50% ВВП, а митні надходження у 2016 р. склали майже 3,9 млрд. дол. США, тобто 51% державного бюджету. Словенська митна служба має абсолютно безпрецедентну для розвинутих країн чисельність робітників - понад 2300 осіб, або 0,12% всього населення (для порівняння: в Україні всього 0,04%).

Китай. Китайська економіка демонструє надзвичайно високі темпи зростання протягом останніх 15 років. Це пояснюється багатьма економічними

чинниками, серед яких важливе місце посідає грамотна митно-тарифна політика. Однією з головних рушійних сил зростання китайської економіки є експорт, і в країні було зроблено все на законодавчому та виконавчому рівнях для його підтримки та, відповідно, для захисту стратегічних галузей [22].

Митна служба Китаю (Державний комітет з митного оподаткування) є унікальною у світовій практиці. Ця структура не тільки повністю проводить митну політику держави, визначає основні напрямки її розвитку, але також має право на здійснення правоохоронних заходів. До того, у Китаї на законодавчому рівні заборонено надання будь-яких пільг імпортерам, окрім імпорту гуманітарної допомоги, а також офіційно введено додаткові тарифи за прискорене митне оформлення.

На відміну від більшості країн світу, де митне оформлення переважно відбувається за місцем призначення товару, в Китаї майже весь імпорт оформляється в кількох основних митницях, які працюють у найбільших портах. Для оформлення експорту були створені 15 бондових зон, які характеризуються найвищим ступенем відкритості і наданням зареєстрованим у них підприємствам пільг та сприяння при здійсненні експортних операцій.

Росія. Росія суттєво відрізняється від решти країн, представлених у аналізі, своєю експортно-орієнтованою економікою та великим позитивним сальдо торговельного балансу. В 2016 р. її експорт склав майже 32% ВВП. При цьому Росія дуже активно застосовує експортні митні тарифи, що є характерним для країн-експортерів необробленої сировини.

Сьогодні митна політика Росії є надмірно політизованою, про що свідчать нещодавні негаразди з імпортом українських, грузинських та молдовських товарів, і, безперечно, орієнтованою на захист національного товаровиробника.

Низька ефективність реалізації митної політики може також бути проілюстрована динамікою обсягу експорту-імпорту товарів та послуг в Україну (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

**Динаміка обсягів експорту-імпорту товарів та послуг в Україні за
перше півріччя 2016 р. та перше півріччя 2017 р. [22]**

	2016 р., (I півріччя), млн. дол. США	2017 р. (I півріччя), млн. дол. США	Темп зростання, %
Обсяг експорту у грошовому виразі у т.ч.:	40340,2	37688,7	93,4
- товарів	33677,8	30742,7	91,3
- послуг	6662,4	6946,0	104,3
Обсяг імпорту у грошовому виразі у т.ч.:	44129,6	38486,1	87,2
- товарів	40893,8	34963,1	85,5
- послуг	3235,8	3523,0	108,9
Сальдо	-3789,4	-797,4	-

З даних таблиці 2.2. чітко видно, що спостерігається зменшення зовнішньоекономічної активності, зокрема обсяг експорту товарів та послуг знизився з 40340,2 млн. дол. США до 37688,7 млн. дол. США, а обсяг імпорту у першому півріччі 2017 р. знизився до 38486,1 млн. дол. США проти 44129,6 млн. дол. США у першому півріччя 2016 р. В зв'язку з такою ситуацією, а також кризовими явищами в економіці України, необхідно здійснити розробку додаткових заходів щодо вдосконалення митної політики України, серед яких, на наш погляд, слід виділити наступні:

– зниження абсолютного розміру ставки ввізного мита на велику частину номенклатури технологічного обладнання при одночасному збереженні високої ставки мита по тим товарам, де необхідний захист;

– розширення практики застосування диференційованих за рівнем абсолютних значень ставок митних зборів у залежності від рівня заявленої вартості за одиницю товару;

– збільшення в Митному тарифі України частки специфічних і комбінованих ставок ввізного мита та зміщення в подальшому специфічних складових комбінованих ставок на «плюсові».

Так зниження ставок ввізного мита на технологічне обладнання сприятиме активному ввезенню в Україну такого обладнання, що на сьогоднішній день є досить важливим, зважаючи на високий ступінь зносу

основних виробничих фондів на більшості вітчизняних підприємств. Ввезення сучасного спеціального технологічного обладнання, призначеного як для виготовлення засобів виробництва, так і для споживчих товарів (особливо виробів легкої та харчової промисловості), матиме позитивний вплив на розвиток промисловості України.

Таблиця 2.3.

**Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за
січень-травень 2017 року [22]**

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	вартість тис.\$ США	до січня- травня 2017 р, %	вартість тис.\$ США	до січня-травня 2017 р, %	
Всього	27193375,0	96,5	29626244,7	87,3	2432869,7
Країни СНД	9360202,5	90,1	10281745,2	73,3	921542,7
Інші країни світу	17833172,5	100,2	19344499,5	97,2	1511327,0
Європа	7347532,9	106,5	10705005,7	98,6	3357472,7
Азія	6845921,9	89,4	6334980,6	96,4	510941,3
Африка	1790314,1	79,7	332239,1	97,1	1458074,9
Америка	1800080,8	190,9	1912608,2	93,8	112527,4
Австралія і Океанія	27983,4	216,6	34701,3	37,2	6717,8

З урахуванням поліпшення ситуації у квітні і травні 2017 р. в цілому за п'ять місяців 2017 року негативне сальдо склало 2,433 млрд. дол., що в 2,4 рази, або на 3,3 млрд. дол., краще за показник перших п'яти місяців 2016 року.

Сальдо зовнішньої торгівлі України товарами у травні 2017 року вперше після січня стало позитивним і склало 179,8 млн дол, тоді як у травні 2016 року воно було негативним зі значенням 1 млрд 327,9 млн дол, повідомила Державна служба статистики.

Сучасна митна політика України є дещо недосконалою, про що свідчать наступні факти :

- значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів переміщуються через контрабанду;
- здійснення правопорушень у сфері інтелектуальної власності;
- невідповідність митного контролю сучасним стандартам пропускної спроможності;
- корупційні процеси в митних органах;

– великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Розглянемо табл. 2.4, в якій наведено макроекономічні показники за країнами та показники щодо митно-тарифного регулювання.

Таблиця 2.4.

Основні показники міжнародної торгівлі в розрізі країн за перший квартал 2017 року [22]

Країна	Обсяг імпорту, млрд. дол. США	Обсяг експорту, млрд. дол. США	Середньозважена ставка мита, %	Середньо-арифметична ставка мита, %	Зібране імпортне мито, млрд. дол. США	ВВП, млрд. дол. США	Населення, млн. чол.
Україна	37,2	38,2	2,7	7,7	1,0	77,9	46,5
Китай	660,1	762,0	2,7	10,4	17,8	2224	1315,9
Японія	531,1	669,1	2,0	3,1	10,6	4 571	128,1
США	1671,0	927,5	1,4	3,7	23,2	12485	298,2
Росія	98,5	241,4	7,0	9,9	6,9	766,2	143,2
ЄС	1283,9	1205,7		4,2		12690	455,3
в т.ч.							
Словенія	17,2	15,1	6,3	4,2	1,1	34,0	2,0
Польща	95,7	92,7	1,2	4,2	1,1	300,5	38,5
Словаччина	34,5	32,4	1,0	4,2	п 0,3	46,8	5,4

Насамперед, зазначимо, що середньоарифметичні ставки мита в усіх вищезазначених країнах є значно вищими за середньозважені, що може свідчити як про дієвість механізму тарифного регулювання (особливо для країн з розвинутою ринковою економікою), так і про декларування товарів не за своїм кодом задля уникнення оподаткування (частіше для країн з високим рівнем корупції та недостатньо ефективною організацією митного контролю).

У результаті проведеної роботи з розвитку та вдосконалення міжнародного митного співробітництва розширено його договірно-правову базу. Підписано двосторонні міжурядові угоди про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах з урядами Словенії, Норвегії, Лівії та

двосторонні міжвідомчі угоди - з митними адміністраціями ряду країн (Азербайджану, Молдови, Білорусі, Польщі, Словаччини, Китаю).

Отже, забезпечення економічної безпеки України є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників державної митної справи. Тому формування та реалізація напрямів сучасної митної політики вимагає врахування усіх аспектів та складових економічної безпеки.

В центрі уваги повинен бути пошук найбільш спрощених варіантів оформлення товарів і вантажів, що переміщуються через митний кордон України. Це певною мірою могло б стати чинником розвитку вітчизняного товаровиробника, бо саме підвищення рівня організації та якості здійснення митного контролю покликане створювати усі необхідні для вітчизняного товаровиробника умови для широкого виходу на зовнішній ринок.

Ключовим напрямком забезпечення ефективності митної політики України є легалізація та детінізація ЗЕД в Україні, орієнтовані на збільшення привабливості прозорості та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України з одночасним посиленням відповідальності й санкцій за недоброчинні дії та зловживання.

3. Шляхи вдосконалення митної політики в Україні

Для України сучасний етап характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог у національну практику митного регулювання України. В таких умовах загострюється потреба підвищення ефективності національної митної політики в сфері реагування на зовнішні загрози та швидкої протидії можливим негативним наслідкам таких загроз у напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній митній системі міжнародних правил та вимог.

Протягом 2015-2016 років після Революції Гідності були здійснені значні позитивні зрушення в напрямку вдосконалення національної митної політики.

По-перше, активізувалася взаємодія контролюючих органів із суб'єктами господарювання, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Цей захід спрямовано на забезпечення лібералізації сфери зовнішньої торгівлі та водночас подолання тіньових механізмів ввезення в Україну товарів.

Завдяки такій взаємодії забезпечено зростання додаткових надходжень до Державного бюджету України від коригування митної вартості товарів.

По-друге, активізувалася робота з приведення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності до рівня світових стандартів із метою посилення протидії незаконному переміщенню товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності. Дотримання інтересів об'єктів права інтелектуальної власності відіграє суттєву роль у забезпеченні недискримінаційного ставлення до України як до суб'єкта міжнародних економічних відносин, який прагне здобувати конкурентоспроможність в умовах добросовісної конкурентної боротьби.

По-третє, налагодилась ефективна взаємодія з фіскальними службами сусідніх держав та країн - найбільших торговельних партнерів України з метою

виявлення корупційних тіньових схем у зовнішньоекономічній діяльності та організованих угруповань, що ведуть злочинну діяльність у зовнішньоекономічній сфері та займаються легалізацією (відмиванням) кримінальних коштів.

Але, слід відзначити і ряд проблемних питань сучасної митної політики України. Однією з найголовніших проблем митної політики України є відставання митного контролю від сучасних потреб пропускну здатності та світових стандартів контролю товарів. Суттєве зростання обсягів зовнішньоторговельного обороту та зміцнення цих тенденцій у 2017 р. вимагає якісно нового підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків.

Дуже важливою проблемою, також, є поширена практика викривлення митної вартості імпортованих товарів. За даними Державної фіскальної служби, зберігаються тенденції до заниження митної вартості при імпорті досить широкого асортименту товарів. Такі тенденції актуалізують для України посилення ефективності механізмів моніторингу та визначення справжньої вартості товарів, достовірності їхнього декларування.

Для того, щоб реалізувати ці пріоритети у найближчий час, необхідно здійснити ряд заходів, які посилять рівень захисту національних інтересів держави, створять сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та позитивно вплинуть на соціальний та економічний розвиток України.

Для цього, на нашу думку, необхідно:

- створити сприятливі нормативно-правові умови розширення прав контролюючих органів у частині доступу до інформації, яка знаходиться в базах даних інших органів державної влади;
- розробити програми реформування процедур митного оформлення;
- створити єдину систему використання попередньої інформації з метою оперативного виявлення потенційно небезпечних вантажів та попередження наслідків ввозу недоброякісної, екологічно-, санітарно- та іншої небезпечної продукції ще на початковій стадії руху;

- введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється в країні на недостатньому, достатньому чи надлишковому рівні;

- застосування односторонніх обмежень імпорту, включаючи підвищення ставок ввізного мита;

- широке застосування специфічних (на фізичну одиницю товару) та комбінованих ставок мита на товари так званого некритичного імпорту;

Митна політика є невід'ємною складовою економічної політики сучасної держави. Її місце в структурі державної політики зумовлене специфічною метою, засобами та формами реалізації. При цьому реалізація митної функції держави неможлива без митної політики, яка є її внутрішнім наповненням.

Для прискорення проходження митного контролю й оформлення активно упроваджуються вантажні митні комплекси. Світовий досвід переконливо доводить, що створення вантажних митних комплексів як на кордоні, так і усередині країни, дає можливість спростити й уніфікувати процедури оформлення товарів. Комплекси мають необхідну для поглибленого огляду вантажів інфраструктуру, відповідні технічні засоби (естакади, ваги, оглядові майданчики) для здійснення вантажно-розвантажувальних робіт, транспортні засоби, складські приміщення для збереження товарів, не пропущених через митний кордон України чи затриманих митницею.

Головною метою співпраці митних органів з бізнесом є подальше зміцнення економічного потенціалу держави, всебічна підтримка національного товаровиробника, і водночас протидія "сірій" контрабанді, подолання тіньових механізмів ввезення в Україну товарів, своєчасне і повне стягнення визначених законодавством податків і зборів.

Кроком уперед у справі лібералізації митних операцій стало підписання ДФС України з Радою з питань зовнішньоекономічної діяльності при Кабінеті Міністрів України, Європейською бізнес-асоціацією, а також з учасниками ринку імпорту в Україну рибопродуктів, м'яса, Всеукраїнською асоціацією автомобільних імпортерів та дилерів, Асоціацією "Союз оптовиків і виробників

алкоголю та тютюну", Американською торгівельною палатою в Україні меморандумів про співпрацю. У своїх економічних і фінансових відносинах сторони зобов'язалися дотримуватися принципів відкритості, прозорості та взаємної довіри [9].

Поза сумнівом, в умовах сьогодення ДФС України відіграє важливу роль у формуванні Державного бюджету та регулюванні зовнішньоекономічної діяльності країни. Водночас керівництво ДФС України критично оцінює досягнуте. Вважаємо вкрай необхідним залучити кожну митницю, кожного працівника до виконання невідкладних завдань галузі, які, насамперед, пов'язуємо з переводом на принципову, системну основу всієї справи формування митної політики держави.

Таким чином, місце і роль митної політики в системі загальнодержавної політики визначається багатьма факторами, що мають місце за рахунок впливу інших політик. Вона тісно взаємопов'язана з ними і знаходиться в прямій чи опосередкованій залежності від них, але й сама має суттєвий вплив на них.

Механізм функціонування міжоб'єктної системи безпеки підприємництва повинен передбачати також наявність системи взаємодії зі всіма державними структурами, що мають відношення до вирішення більш широкої проблеми — безпеки держави.

Основна робота при вдосконаленні митної політики має бути спрямована на оптимізацію митного тарифу шляхом зниження податкового навантаження за різною номенклатурою товарів, які не сприятливі до імпорту. Існуюча диференціація ставок митних зборів (мінімальні мита на матеріали, сировину, комплектуючі; максимальні - на готові вироби) створює більш привабливі умови для виготовлення товарів в Україні порівняно з їх імпортом і сприяє перенесенню виробництв на територію України [22].

Для створення умов, що сприяють організації виробництва тих товарів, на які ставка мита нижче, ніж на компоненти для їх виробництва, буде застосовуватися класифікація товарів, ввезених в розібраному вигляді, за тарифною позицією, до якої відноситься товар в готовому вигляді. В таких

галузях, як автомобілебудування, сільгоспмашинобудування обов'язково має бути проведена робота щодо підготовки правил класифікації товарів, які ввозяться в розібраному вигляді, по тій номенклатурі товарів, де ставка ввізного мита на готові вироби нижча, ніж на матеріали і комплектуючі. Також має бути продовжена робота щодо диференціації ставки ввізного мита, що застосовуються по відношенню компонентів і комплектуючих, які в одному випадку ввозяться для промислового виробництва товарів, а в іншому – не призначених для такого виробництва.

Обмеженням для диференціації ставки мита в залежності від призначення товарів є правова та економічна невизначеність статусу товарів (якщо він декларується митним органам за зниженою ставкою мита тому що призначений для промисловості). Запровадження цих пропозицій дасть змогу, з одного боку, забезпечити сприятливі умови для збільшення ввезення товарів, а з іншого – значно знизить кількість порушення митних правил.

У свою чергу, рекомендується продовжити роботу щодо подальшого зниження ставки ввізного мита на технологічне обладнання, яке не має вітчизняних аналогів, при збереженні захисних ввізних митних зборів на висококонкурентне обладнання, яке виробляється вітчизняними підприємствами.

Підводячи підсумок, хочеться відзначити, що при підготовці пропозицій щодо зниження ставки ввізного мита віддається пріоритет пропозиціям, які пов'язані з імпортом високотехнологічного обладнання, який сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції. Захист кожної окремої галузі залежить від рівня ставки тарифу на продукцію і рівня ставки тарифу на імпортні засоби виробництва – сировина, матеріали тощо.

Висновки

Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог у національну практику митного регулювання України.

За цих умов надзвичайно зростає роль держави у регулюванні зазначених процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Загострюється потреба підвищення ефективності національної митної політики в сфері реагування на зовнішні загрози та швидкої протидії можливим негативним наслідкам таких загроз у напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній митній системі міжнародних правил та вимог. Держава в особі уповноважених органів повинна здійснювати це регулювання, ураховуючи питання, пов'язані зі стимулюванням розвитку і структурної перебудови національної економіки та її захистом. Одним з основних важелів, який використовується для регулювання зовнішньої торгівлі та захисту національних інтересів у цій сфері, є митна політика держави.

Дослідження проблем становлення митної політики для України має особливу актуальність, адже трансформаційні процеси ускладнюються структурною незавершеністю економіки, руйнівним впливом суперечливих тенденцій формування глобальної системи та макрорегіональних інтеграційних об'єднань, нестабільністю законодавства і політики.

Проблеми сучасної митної політики визначають стратегію розвитку митної діяльності як сьогодні, так і майбутнього. Це пов'язано з цілим комплексом факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Так, формування й реалізація митної політики держави об'єктивно спричинені закономірностями і тенденціями розвитку міжнародних зв'язків та відносин, з одного боку, умовами, закономірностями і тенденціями соціально-

економічного розвитку світової спільноти - з другого. Разом з тим, існування суб'єктивних факторів може суттєво вплинути на хід та результат цього процесу. До таких суб'єктивних факторів, перш за все, можемо зараховувати політику конкретної держави в конкретний історичний період її існування та фактори, пов'язані з діяльністю національних митних органів. Для України такі фактори, на думку науковців, спричиняються умовами переходу держави до ринкових відносин.

На нашу думку, на сучасному етапі існує ряд потенційних загроз заподіяння шкоди національним інтересам України у сфері реалізації митної політики. Наприклад, «відкритість» національної митної території для міжнародної торгівлі може завдавати економічні збитки для держави у вигляді недонадходжень до бюджету внаслідок викривлення митної вартості товарів, шкоди здоров'ю і безпеці споживачів, спричиняти зростання контрабандних потоків тощо.

Враховуючи розглянуті тенденції та умови функціонування митної політики в Україні, науковцями визначені пріоритети у цій сфері. Ними мають стати:

- підвищення рівня захисту національних інтересів держави з одночасним упровадженням міжнародних вимог та стандартів;
- спрощення митних процедур;
- створення максимально сприятливого середовища для учасників ЗЕД;
- підвищення ефективності виявлення та протидії негативним явищам у середовищі зовнішньої торгівлі.

На нашу думку, щоб реалізувати ці пріоритети у найближчий час, необхідно здійснити ряд заходів, які посилять рівень захисту національних інтересів держави, створять сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та позитивно вплинуть на соціальний та економічний розвиток України. Зокрема, одним із важливих кроків до побудови ефективної митної політики нашої держави є здобуття нею авторитету цінного і надійного партнера в системі світового співробітництва.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України - Законодавство України - Верховна Рада zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17
2. Бліхар М.М. Реформування митно-тарифної політики України з використанням досвіду країн ЦСЄ в контексті вступу до СОТ // Зовнішня торгівля: Право та економіка. - № 2 (37). – 2008. –С 56 – 60.
3. Буланій О.О. Світовий досвід сучасного митно-тарифного регулювання та застосування його в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 9 (63). – С. 7 – 13.
4. Вишнівецька В.О. Проблеми формування і перспективи подальшого розвитку державного мита з відчуження майна в Україні // Економіка и право. - 2006. -№ 2. - С. 68-72
5. Вишновецька В. Відсоткові ставки державного мита: чи виправдане їх існування?/ В. Вишновецька // Економіка. Фінанси. Право. - 2006. - № 7. - С. 28-31.
6. Гребельник О.П. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
7. Демиденко Л. Мито і митна політика в умовах глобалізації/ Л. Демиденко // Фінанси України. -2007. -№ 1. - С.63-69
8. Дубнюк Е.М. "Мито" як системна категорія економічної теорії/ Е.М. Дубнюк // Формування ринкових відносин в Україні. -2008. -№ 5. - С. 27-30.
9. Дудчак В.І. Митна справа: Навч. посібник/ В.І.Дудчак, О.В.Мартинюк. – 2002.
10. Любива Ю.В. Місце та роль фіскальної функції серед інших функцій митних органів // Вісник АМСУ. – 2013. – № 1 – С. 94 - 97.
11. Матвєєва В.Ю. Україна і СОТ: порівняльний аналіз митно-тарифного захисту // Вісник Дондуєт. - № 4 (28). – 2010// www.donduet.edu.ua.
12. Митний контроль та митне оформлення. Навч. посіб. За ред. М.М. Каленського, П.В. Пашка. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 284 с.

13. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 № 4495-VI / остання редакція від 01.01.2015, чинний [Електронний ресурс]. Джерело доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
14. Пашко П. Реалізація функцій митної політики України в умовах глобалізації / П. Пашко // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №4. – С. 5–11.
15. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П. В. Пашко // Митна справа. – 2011. – №1 (67). – С. 5–16.
16. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI / остання редакція від 07.05.2011, чинний [Електронний ресурс]. Джерело доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
17. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23.09.1994 р. № 185/94-ВР / поточна редакція від 02.12.2012 на підставі 5463-17, чинний [Електронний ресурс]. Джерело доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>.
18. Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті : Постанова НБУ від 16.11.2012 № 475, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 16 листопада 2012 р. за № 1921/22233, чинна [Електронний ресурс]. Джерело доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1921-12>.
19. Стельмашук А.М. Підвищення ролі митної політики в системі захисту внутрішнього ринку / А. М. Стельмашук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – №6. – 2011. – С.279–286.
20. Філатов В.В. Напрямки сучасної митної політики України / В.В. Філатов // Митна справа. – 2014. – №4 (64). – С. 24–30.
21. Електронний ресурс - <http://sta-sumy.gov.ua/podatki-ta-zbori/>
22. Митний кодекс - Державна фіскальна служба України sfs.gov.ua/mk